

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Honora patrem [et] matrem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum Quartum

Eri: et leones aialia seuissima timoris signa et reuerentie suis magis ostendunt. Et talis timor debet esse filialis: non ex timore feruli. Legimus enim quod multi principes fuerunt et barones: etiam quis in summo honore fuerunt imperij: nihilominus tamen suos magistris summe honorauerunt. Unde de Traiano legitur: quod plutarchum magistrum suum summe honorauit. Sicut legitur de Alexandro magno dum se socratem magistrum suum obuiam habuisset: de curru in quo residebat eo viso statim ad terram prosiliit: et ipsum reuerenter suscepit. Legitur in libro apum, quod erant in schola duo insolentissimi scholares. Qui non solum pati nolebant correctionem magistri: verum etiam ad insolentiam et dissolutiones alios studere volentes sepiissime compellebant. Hoc quidem magister emendare non potuit. Contigit ergo magistrum mori: et tertio aut quarto die in medio schole diabolus in effigie magistri cum virga ferrea coram omnibus apparere. Nec mora cum toruo vultu in adolescentes dictos exurgens cum virga illa illis mortem intetans repente disparuit. Quorum illi nimio pauore in furiam versi post dies aliquos obierunt: hic ergo scholares aduertant diuinum iudicium: et magistris suis obediant: ne contingat eos cum virga ferrea vapulare. Hinc per prophetam dicitur. Reges eos in virga ferrea: et tanquam vas figuli confringes eos. Et subdit. Apprehendite ergo discipulos. et c.

Honora patrem et matrem.

Quarti sunt qui peccant contra illud preceptum: et sunt serui et ancille non honorantes patrefamilias domus et matrefamilias. Quia sicut filij tenentur honorare patrem et matrem: sic serui et ancille debent honorare gubernatorem domus que dicitur patrefamilias. Quia dicitur Apocalypsis. i. ad Thym. v. Qui bene presunt duplici honore digni sunt. scilicet in presenti et in futuro. Circa quod notandum quod in sacra scriptura inuenitur quadruplex genus seruorum. Nam aliqui dicuntur serui ex brutali ruditate et rationis defectu. Alii ex morali prauitate et dei maledictione. Alii ex vulgari egestate et laboris obligatione. Alii ex morali humilitate et bona operatione. Primo dicitur seruus aliquis ex brutali ruditate et rationis defectu: et illi na-

turaliter sunt serui aliorum: et tenentur alios honorare. de quibus dicitur Aristoteles. i. politici. c. v. quod intellectu vigentes naturaliter sunt aliorum domini et rectores. Et e converso. intellectu carentes naturaliter sunt aliorum serui. Ideo dicitur b. Augustinus. xix. de ciuitate dei. ca. xxj. ex dictis Tullij in libro de republica. quod illi qui sunt indomiti non finem rationem viuentes: utile est ut in fuitute redigantur: et sint sub seruitute. Rursum apte iusticie et iustum esse videtur quod talibus hominibus sit utilis seruitus et pro eorum utilitate fieri. Et tunc recte fit: cum improbis auferunt iniuriarum licentiam: et domiti melius se habebunt: quam indomiti deterius se habuerunt. Et subditum est dicitur Augustinus. supra. in libro Tullij. ut illa ratio formetur velut a natura sumptum notabile exemplum atque dictum est. Cum deus homini: animus imperat corpori: ratio libidini ceterisque victiosis animi partibus. Plane hoc exemplo satis edictum est quibusdam utile esse seruitutem. hec ille. Et illa est seruitus naturalis: et pertinet ad originalem iusticiam sicut inter uxorem et maritum: inter patrem et filium. Et est quasi naturalis ordo quo inferiora obediunt superioribus. Ideo Aristoteles. i. politici. hanc probat quadruplici exemplo. Primo in armonia: ubi est una vox predominantans. Secundo in corpore: ubi seruit corpus: et anima dominatur. Sed prudens est sicut anima: imprudens sicut corpus. Tertio ex comparatione aliorum animalium ad hominem: ut equi et vacce multa salutem consequantur per industria humanam: eo quod ipsis seruiant. Sed imprudens sunt sicut equi. Quarto ex diuersitate sexuum. scilicet virorum et mulierum: quia viri sunt prestantiores mulieribus in ratione. Ideo feminis naturaliter dominantur. quia dicitur i. politici. quod consilium mulierum non est validum. Secundum genus seruorum est ex morali prauitate et dei maledictione. de quo Genesim. ix. Maledictus chanaan: eris seruus seruorum fratrum tuorum. Beatus Augustinus. xix. de ciuitate dei. c. xv tractans istam materiam dicit quod nomen seruitutis: vel potest dubitari per quos primo fuit acquisitum vel quibus primo fuit impositum vel a quibus fuit derivatum. Si ergo queratur per quos fuit acquisitum. Planum est quod per primos nostros patres. Quia homini in primordio creationis non est dictum ut dominaretur homini: sed

A bestijs terre ꝛ ꝑscibꝫ maris. Unde ꝛ primi
nri parentes non reges hoim: sed ꝛ pasto
res pecorū dicti sunt. Nomē igitur seruitu
tis non meruit natura sed culpa. Per pec
catū igitꝫ primoz parētum nomen seruitu
tis fuit ꝑmo acquisitū. Sed si queritꝫ qbus
fuit ꝑmo impositū. dicit Augꝫ. qꝫ nusquā
in codicibus scripturaz legimꝫ seruū ante
qꝫ hoc vocabulo noe iustus: ꝑctm filij vin
dicaret. Cū em̄ noe post plantationem vi
nee inebriatꝫ nudatꝫ staret: ꝛ Cham verē
da ꝑris vidisset nec cooperuisset: post eui
gelationem dixit. Maledictꝫ puer Chana
an eris seruꝫ fuoz fratrū tuoz. Chanane
is ergo fm̄ Aug. ꝑmo nomen seruitutis
est impositū in vindictā peccati. Sed si que
ratur a qbus hoc vocabulū est deriuatum
dicit August. qꝫ in latina lingua crediꝫ no
men seruitutis originē traxisse ab illis qui
ture belli poterant a capientibus occidi: ꝛ
seruū a seruādo dicti sunt eo qꝫ suabant qd
sine ꝑcti merito nō est. Nam qm̄ iustum bel
lum geritur ꝑ ꝑctō: econtrario dimicatur.
B Hāc seruitutē ostēdit magꝫ Egidius lib. ij.
de regim. ꝑnci. parte. iij. ex tribus. Primo
ex defensione patrie. s. vt homines fortiter
pugnando defendant ꝑriam: inductū ē su
peratos eoz esse. Secūdo qm̄ nisi vi
cens speraret aliqd bonuz a victo: facilius
ipm̄ occideret. Ex his sequitꝫ qꝫ falsum di
cit speculū faxonū: qꝫ seruitus nō venit ꝑ
pter ꝑctm̄ neqꝫ ex noe neqꝫ ex abraam ꝛc.
sed venit ex violentia. Cuiꝫ falsitas patet
supꝫ ꝑ Aug. dicentē: qꝫ nomen illud culpa
meruit: nō natura. Idem ꝑtꝫ Ben. ix. qꝫ ꝑ
pter ꝑctm̄ filij vindicādum Hoc ꝑmo in
duxit seruitutē. Idē ꝑtꝫ in cano. xxij. dist. c.
eos: vbi d: qꝫ cōcubine sacerdotū si nolunt
ꝑncipibus indulgemus licentiam: vt eo
rū feminas mancipent seruituti. Idem ꝑtꝫ
in ꝑtibus westphalie: qꝫ ꝑpter frequentem
reciduatōem a fide karolus impator eos
seruituti dñoz mancipauit: vt tradunt an
tique historie. Sed tales qꝫ sunt seruilis cō
ditionis debēt tale iugū impositū cum ꝑa
tientia portare: ꝛ dominis suis obedire.
fm̄ qꝫ dicit laureatus poeta Franci. pet. in
li. ij. de re. v. fortu. c. vij. dicens. Seru forti

ne sarcinam patienter: quam qdam sponte
etiā subiere: vtqꝫ alios a seruitio liberaret
sibi seruitutem delegere. In quibus est cla
rissimū paulini nomen nolani ꝑsulis. Lu
cius spontanee seruitutis exitus felix fuit:
vt debuit. Quidam paruo se ꝑcio vendide
runt: vt serui effecti suos dños ꝑcti vincu
lis absoluerent: atqꝫ ad verā reducerent li
bertatē: in qbus seraphion qdam egyptus
heremicola nobilitatus est: hec tibi magis
exempla ꝑfuerint qꝫ lamenta. hec ille. In
sup nemo debet alteri obijcere opprobriuz
seruitutis. Contra qꝫ dicit idē Franci. pe.
in li. de re. vtri. for. ca. xiiij. Nemo qꝫ nascitꝫ
sed qui moritꝫ liber est. Multum fortune li
cet in nascētem: in extinctum nihil. Expu
gnat v: bes inuictissimas: armatos fundit
exercitus: potētissima regna subuertit: in
expugnabilis arx sepulchrum. Illic regnū
vermibus: non fortune. Itaqꝫ limen illud
ingressi soli mortalium vite huius ab insul
tibus sunt tuti. Tu te liberum iactas. Non
dico ad sepulchrum: sed an liber hodie in
cubiculum sis iturus. Libertas nostra te
nuissimo nitens filo: sicut alta quibus fidi
tis omnia tremula semper ꝛ caduca sunt.
Et infra. Idcirco te vt reor liberum dicis:
quia dominum nullum habes: sed Anneū
audi Senecā. Bona inquit etas est ꝛ fossi
tan habebis. Nescis qua etate hecuba ser
uire cepit: qua Cresus: qua Darij mater:
qua Plato: qua Diogenes. His te exem
plis ille admonet. Et infra. Noli ergo liber
tate tumescere: quando non ex liberis mo
do: sed ex regibus subito serui fiunt. Nec
hoc miraberis: cum fm̄ Platonis senten
tiam de seruis etiam reges fiant. Mutan
tur assidue res humane. Nichil sub celo sta
bile. Quis in tanta vertigine firmum al
quid ac mansurum speret. Hec ille. Tales
cum patientia dominis suis seruiant: qui
etiam ad sacerdotiū ꝑmoueri non possunt
nisi manumittantur. vt patet. liij. dist. ca.
j. ij. ꝛ. iij. Nō huius ꝑhibitionis est duplex
scz seruilis vilitas ꝛ clericalis dignitas. vt
liij. di. admittitꝫ. ꝛ extra de ser. nō ordi. c.
de seruoꝫ infi. Et si fuerit ordinatꝫ sciente
domino ꝛ contradicente reuocabit in ser
uitutem: in quocunqꝫ gradu fuerit ordina

Preceptum Quartum

Etus. Si autē sciēte et nō cōtradiciente eo ipso fit ingenuus. dist. lūij. ca. si seruus sciēte dño. Si ignorāte domino fuerit ordinatus q; aut p̄sentatore sciēte conditionē ordinandi: ordinatus remanebit in ordine: sed p̄ntator: debet cōdēnari dño in duplo. lūij. di. c. si seruus absente dño. Sic etiam non possunt vouere sollemniter: nisi prius manumittant: non tñ pōt sibi dñs phibere q; nō cōtrahat m̄imoniū: sicuti nō potest sibi phibere q; nō comedat vel bibat. Uñ dicit ap̄ls. j. ad Th̄i. vj. Quicumq; sunt sub iugo serui dños suos honore dignos arbitrentur: ne nomē dei blasphemetur. ¶ Tertio dicitur aliquis seru⁹ ex vulgari egestate et laborū obligatiōe: sicut ille qui est naturalr ingenuus pōt dici suus a seruiēdo et seruitiū qđ exhibet alicui ppter lucrū temporale. Tales em̄ sui et ancille tenent et debēt suū dñm. i. p̄remfamilias et matremfamilias honorare in sex. Primo debent eis in licitis obedire. j. Pe. ij. Serui subditi estote in om̄i tēpore dñis: non tñ bonis et modestis: sed etiā discolis. Item ap̄ls ad Eph̄. vj. Serui obedite dominis vestris carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri sicut ch̄o. Sed p̄tra h̄ faciūt aliqui serui et ancille q; bina vice iubent ali quid facere: et si faciunt: hoc tñ faciunt cuz murmure et tristitia: aut de mane cuz excitantur surgūt cum magna pigr̄tia. Debēt igit seruire cū amore et dilectiōe: tūc cōtingit eis sicut Jacob: q; seruiuit pro Rachel septez annis: et videbant ei dies pauci pie amoris magnitudine. Gene. xxix. Secundo debēt esse fideles i labore. de quo Ap̄ls ad Eph̄. vj. Nō ad oculū seruiētes quasi h̄oibus placētes. Sz p̄tra hoc faciūt q; bñ et fideliter laborant in p̄sentia dñoz suoz sed quādo dorsum vertunt nihil faciūt: sed vagis oculis circūspiciunt. Tertio debent esse fideles dominis suis in bonis t̄palib⁹. Mat. vij. Que vultis vt vobis faciant homines eadē facite illis. Sz nemo vellet q; sibi fieret dñū in bonis t̄palib⁹. Sed contra hoc faciūt serui et ancille: q; bona suozū dñozū frangūt aut destruūt: vel secrete comedūt aut amicis dāt vel paupib⁹ sine cōsensu dñoz suoz. Itē debēt esse fideles se

creta dñi non reuelādo. Itē debēt facere ancille respectu dñe sue. Sz q̄rit an famuli et ancille pōt dare eſynam de reb⁹ dñoz suoz. Rñdet th̄o. .iij. sen. di. xv. q; serui et ancille nō pōt dare eſynā de reb⁹ dñoz suoz sine cōsensu eoz nisi panē vel broditū q; non inferūt sibi magnū nocementū. Sed hic rephēdēde sunt q̄daz familie q; ppter pigr̄tia potius fragmenta canib⁹ et porcis p̄iciūt: q; q; colligerēt et darēt paupibus. Item non debēt furari bona dñoz suoz et dare amāsis v̄l alijs amicis: q; est p̄tra p̄ceptū illud. Nō furtū facies. Unde in legenda. s. Thome legif de q̄dā famulo q; solum furtū ficuū inuito dño fecerat: et accedēs ad cōtionem nō poterat sac̄m eucharistie accipere de manu ap̄li. Qui in se reuerſus fuit retroſum ante q̄dam altare: et flexis genib⁹ rogauit deū vt sibi daret cognoscere illud pctm̄: p̄t qđ repulſus fuit a sacra cōione. Rñsum est sibi: q; p̄t fructū ficuz qđ nō esset confessus. Et sic de nouo rediens ad cōfessionē accepta absolutione cōionez recepit. Quarto debent esse fideles eis famā eos cōmendando et nō scandalizare sicut q̄dā faciūt dicendo. Ille dñs est nimis parc⁹. Illa dña ē nimis austera aut meretricia aut fur: q; tenēt ad fame restitutiōez. Quinto debēt eis esse fideles in corpore. Uñ dicit Valer⁹ li. vj. de seruo papirionis: q; cū percipet q; traditores vellēt dñm suū occidere: su⁹ cōmutata veste cū dño et permutato anulo domū clam et secrete intrās dñm emisit de thalamo: et se ad locum dñi posuit in lectū: et traditores ip̄m dñm credentes occiderūt. Sifr in gestis anglozum legif de rege codualdo: q; dñi q̄dā vice multū p̄cupisceret comedere carnes ferinas p̄cepit cuidaz seruo suo q; cū arcu ad nemus iret venando p̄ ip̄so. Cū aut seruus iste nihil repisset tristabat valde. Sz vsus est arte noua: scidit em̄ femur suū et abstraxit inde frustū carnis: et pato veru assauit portans ad regē: et sic q; p̄ carnem ferinā satis facere non potuit: p̄ p̄p̄iā carnem dño satis fecit. Sexto debēt in omni labore deū p̄ oculis h̄re. vñ Greg. Dñe bonū quod agimus sp̄ intentionē ad celestia leuemus: de mane debent orare et nō cantare: sicut qui

Adam faciunt. **I**te debet missam audire ad minus dieb⁹ dñicis. vtz de cōse. di. j. c. mis-
sas. **I**te non debent maledicere creaturis
sicut quidam faciunt: qz dicit apłs qz male-
dici regnum dei nō possidebūt. **Q**ui taliter
seruiūt fidelit̄ seruiūt. **Q**ui aut̄ nō seruiūt
fideliter sunt petores diabolo: q̄ tamen ali-
qñ inuentus est fideliter hoi seruiuisse. **L**u-
ius exm̄ narrat **C**esari⁹ disti. v. c. xxxiiij. qz
demon qdam adolescentis venusti speciez
induens ad quendam militē venit obsequiū
suū illi offerēs. **C**ui cum multum placeret
tam in decore q̄ in sermone grater ab
eo susceptus est. **Q**ui mox militi seruire ce-
pit tam diligenter et tam timide: tam fide-
liter et tam iocunde: vt satis ille miraretur.
Nunq̄ equū suū ascendit: et nunq̄ descendit
quin ille pparatus esset et genu flexo strepā
teneret. **D**iscretū puidū et hilarem semper
se exhibuit. **D**ie qdā dū semel equitarēt et
venissent ante quendam fluuiū magnū: mi-
les respiciēs et plures ex inimicis suis mor-
talibus post se ventre cōsiderans ait seruo
adortui sumus. **E**cce inimici mei post me
festinant: fluuius ex opposito est: nullus su-
perest locus refugij: aut occidēt me: aut ca-
pient me. **T**unc ille. **N**e timeas dñe vaduz
fluminis hui⁹ noui bene. **S**equere me: be-
ne euademus. **R**ūdente milite. **N**unq̄ ho-
mo fluuiū istū in hoc loco transuadit. **S**pe-
tū euasīs seruū ducē secutus sine pericu-
lo venit ad litus. **E**t ecce eis transpositis
hostes ex opposito littoze cōsistentes mira-
ti sunt dicentes. **Q**uis vnq̄ audiuit vadū
in flumine isto. **N**on alius nisi diabolus il-
lum trāserit: timentesq̄ reuersi sunt. **P**ro-
cessu vero temporis accidit: vt militis vxor
infirmaretur vsq̄ ad mortem. **I**n qua duz
omnes medicoz artes defecissent ait itez
demon dño suo. **S**i dñia mea inungeretur
lacte leonina statim sanaretur. **D**icente ve-
ro milite vnde h̄ret tale lac: **R**espōdit ille.
Ego afferā. **Q**ui vadēs et post spaciū vni-
us hore rediens vas plenū secum attulit.
A q̄cū fuisset perfecta mox meliorata p̄isti-
nū recuperavit vigorē. **C**ui cuz diceret mi-
les. **U**n̄ habuisti tā cito lac istud: **R**espon-
dit. **D**e montib⁹ arabie attuli: recedens a
te in arabia: et in leonis spelūcam intrans

catulos abegi ab ea: et eam muli. **S**icq̄ re-
uersus sum ad te. **S**tupente milite ad ver-
ba ista et dicente. **Q**uis es tu: **R**ūditi. **N**on
soliciteris de hoc: seruus em̄ tu⁹ sum ego.
Instante milite tandē cōfessus est dicens.
Demon ego sum: vnus ex illis q̄ cuz lucife-
ro ceciderunt. **T**ūc magis milite stupente
subiunxit. **S**i natura diabolus es qd est qz
tam fideliter hoi seruis: **R**espōdit demō.
Magna est mihi cōsolatio esse cū filiis ho-
minū. **D**icente milite. **N**on audeo de cete-
ro vti seruitio tuo. **R**ūditi demon. **H**oc pro-
certo scias: qz si me tenueris: nunq̄ a me
vel ppter me aliqd mali euentet. **N**on au-
deo inq̄t. **S**ed qcquid pro mercede postula-
ueris: licet dimidium bonoz meoz libens
tradā tibi. **N**ūq̄ hō hoi seruiuit tam fide-
liter et tam vtiliter: qz p tuam puidentiā iu-
xta fluuiū mortem euasi. **P**er te vxor mea
recepit sanitatē. **T**ūc demon. **E**xquo tecū
ess̄ non possum: nihil p seruitio meo nisi
quinq̄ solidos req̄ro. **Q**uos cuz recepisset
militi illos reddidit dicens. **P**eto vt ex eis
notam compares: et super tectū illius pay-
peris eccleie ac desolate suspendas: vt p eā
saltem dñicis diebus fideles ad diuinū cō-
uocent̄ officij: sicq̄ ex oculis ei⁹ disparuit.
Hec cesari⁹. **S**z p familias si debet hono-
rari a sua familia tenet̄ familie sue. s. suis
et ancillis in sex. **P**rimo in comestibilibus
prouisionem. j. ad **T**himo. v. dicit **A**plūs.
Si q̄s suoz et maxime domesticoz curam
nō habet fidē negauit: et est infideli deterior.
Quia infidelis nondū nouit veritatez. **E**t
licet infideles nō sunt sub lege gr̄e: tamen
seruāt instinctum legis nature. **E**t talis fi-
dem negauit si nō ore vel verbis: tñ opere
eo qz p̄ximū nō diligit. **I**ō dicit idē apłs.
ad **E**phe. vi. **E**os aut̄ dñi eadē facite illis.
Si em̄ tibi deberēt laborare et fideles esse
tunc eis ecōuerso teneris puidere necessa-
ria. **S**ed cōtra hoc faciunt q̄ famulos suos
fatigāt q̄si brutū aial: et non pcurāt eis co-
mestibilia: qd est p̄tra charitatē. **S**c̄do de-
bet̄ eis esse benigni et charitattui: sicut de-
um sibi volunt esse elementē et piū. **U**n̄ **S**e-
neca i cp̄sa. xliij. dicit sic. **C**um inferiori vt-
uas: quē admodū superiorē tecū viuere ve-
lis. **E**t q̄tiens tibi in mētem qd tibi liceat in

Preceptum Quartum

Seruum toties tibi veniet in mente tantumde in te dno suo licere. Forte dicis. Ego nullus habeo dnm; forsitan inquit habebis. Nescis enim qd etate hecuba seruire cepit: qd cresus qd darij mi: qd plato: qd dlogenes. hec ille. Sz cōtra hoc faciūt qd raro bona verba ptra famulos dicunt. Maldicunt eis z blasphemant dicendo fur: meretrix. Videant ille dñe ne eis cōtingat sicut cuidā dñe qd semp habuit iracundiā sup familiā suam: z nūq boni animi fuit: z quā eius ancilla demoni acā credebatur. Que accipiēs herbas benedictas eam cepit circuire z fumigauit eam dicendo aliquid sub silentio murmurādo. Qd cū dña videret: quesuit quid faceret. Respondit se demonem velle fugare: qd eā ad iracundiā puocaret. At illa subridendo dixit. Veni nunc: z promitto tibi qd nec tibi nec alicui irascar vnq. Que postea mitis z iocunda facta est. Isti certe nō attendūt qd omnes sum? frēs z vnus dñs: z pno sanguine redempti: z eandē possessuri hereditatē. Igit dñs vel dña nō debet spernere famulū vel famulā: qd fortassis meliores aliqñ sunt coraz deo: qd aliqñ famulus est humilis z dñs est supbus: z seru? cast? z dñs luxuriosus vel ebriosus: z sic similt ancilla. Item dñs nunq debet diabolū noiare dicendo. Uade in noie diaboli: vel fac hoc. Quia dicit Greg. li. iij. dial. qd quidam nomie stephanus ventens de itinere vocauit famulū dicens. Veni diabole discalcia me. Ad cuius vocem mox ceperunt corrigie calceoz dissolui: vt apte cōstaret qd qui noiatus fuisset adesse constaret. Qd dñs vidēs vehementer expauit dicēs. Recede: non te sed famulū meū vocaui. Et sic recessit. Tertio debent eos corrigere si delinquunt: qd ipsi tenent reddere rōnem in extremo iudicio: si non ieiunent vel orent vel festiuent. vñ Aug. in ep̄la ad comitem. Queso inquit mi frater om̄ibus tibi subiectis a maiori vsq ad minimum amorem et dulcedinē regni celestis: timorem z amaritudinem pene gehēnalis annuncies: z de eoz salute sollicitus z vigil existas: qd de oibus que i domo tua sunt rōnem dño reddes. Suade ergo eis vt caueāt a superbia detractione z ebrietate: ira z luxuria: fur-

to z periurio. hec Aug. Ergo maxime peccant illi domestici qd hnt familiam iacētē in publica fornicatione: z nō impediūt aut corrigūt: vt aliqne ancille qñ locant se faciunt pactū qd habeāt aliquos bonos socios eas sequētes: qd nolūt inire pactū nisi hoc admittāt. Et tales non debent conducere. Quarto p̄mij solutionem. Leuit. xix. Non morabitur opus mercennarij apud te vsq mane. Unde Thobias docuit filium suuz. Thob. iij. Quicūq tibi aliqd operat? fuerit statim ei mercedem restitue: z merces mercennarij tui non manebit apud te vsq mane. Qd tamen multi iniusti dñi faciunt qui mercedē debitam certo tēpore non soluant: z sic famulos suos furari cōpellunt. Et si aliqd perdidierint imponunt famulis z ancillis z illud eis in precio defalcant. Que mercedis retentio indebita est pctm clamans in celū. iuxta illud Iaco. v. Mherces oparioz vfoz qui messuerunt fegetes vras que defraudata est a vobis clamat: z clamor eozuz venit ad aures dñi sabaoth. Quito tenēt eis dare bona exēpla. Jō dicit extra de vo. z vo. redem. c. magne. Que a maiorib? sunt defacili trahunt a subditis in exemplum. Sed ve illis qui potius familie z subditis suis sunt causa ruine qd forma virtutum. De quibus Grego. z ponitur. xi. q. iij. p̄cipue. Tot mortib? digni sunt quot exempla prauitatis in posteris relinquit. Tñ prudens p̄familias non debet multū turbari: si aliq de familia sunt mali: dūmō sunt sanabiles: put Aug. ponit ad Vincentiū donatistā. z ponit. xlvij. di. c. quantū. Licet vigilet disciplina domus mee homo sum: z inter hoies viuo: nec mihi arrogare audeo: qd domus mea melior sit qd arca noe. Ubi inter octo hoies vnus reprobus inuenit? est. s. cham. Aut melior qd domus abrae: cui dictū est. Et ecce ancillā z filiū ei?. Gene. xix. Aut melior sit qd domus Isaac. cui de duobus geminis dicit Malach. i. Jacob dilexi: Esau autē odio habui. Hec Augustinus. Si autē sunt insanabiles eijs cedi sunt de domo: put scribit Hierony. z ponitur. xxiiij. q. ij. caplo. Resecande sunt putrida de carnes: z scabiosa ouis a caulis repelenda est ne pecora corrumpanf. Sexto fa

me p̄seruationē q̄ nemo debet familiā suā
 denigrare in fama: sicut q̄dam faciunt scā-
 dalisantes familiā suā. ¶ Quarto mō d̄f
 seru⁹ ex morali hūilitate ⁊ bona opatiōe.
 de q̄ Jo. xv. Jam non dicā vos seruos sed
 amicos. Talis est seruū q̄n̄ q̄s deo seruit
 cui seruire regnare est. Jō sancti viri gl̄ia-
 bant se vocari seruos dei. Nam legit in vi-
 ta sc̄ti Greg. pape. ⁊ idē recitat Martinus
 in chronica sua: q̄ p̄m⁹ papa qui se scripsit
 seruū seruoꝝ dei fuit b. Greg. q̄ ex magna
 humilitate vocauit se seruū seruoꝝ dei.
 Et bt̄a virgo vocauit se ancillam d̄ni. vtz.
 Lu. i. Et paulus ap̄tus in epl̄is suis se ser-
 uū ch̄ri vocauit dicēs. Paulus seruus ch̄ri
 ⁊ c̄. Sic dauid ps̄. cxviii. Seruus tu⁹ sum
 ego. Et alibi. Ego seruus tuus ⁊ fili⁹ ancil-
 le tue. Tales serui sunt om̄es cultui diuino
 mancipati. Sed q̄dam seruiunt peccatis ⁊
 diabolo. De quibus Joan. viii. Qui facit
 pctm̄ seruus est peccati. An̄ Aug. li. iiii. de
 ciui. dei. Bonus iquit si seruit liber est: ma-
 lus aut̄ si regnat seruus est nec vnus hoīs
 sed q̄d̄ grauius est tot d̄noꝝ quot vicioꝝ.
 Alius em̄ libidini: alius auaricie: alius am-
 bitioni. Nec seruitus proch̄dolor est cōmu-
 nissima: q̄ multi reges ⁊ d̄ni qui alijs ho-
 minibus d̄nant tali seruituti subiiciuntur.
 Ideo dixit Diogenes p̄hs alexandro regi
 q̄ ip̄e esset seru⁹ seruoꝝ eius. p̄ eo q̄ pec-
 cata que fuerunt sub Diogene erant domi-
 ni Alexandri. Pro hoc legunt̄ in li. de mo-
 ribus ⁊ vita p̄hoꝝ. Non em̄ illis vicis sed
 om̄ipotēti deo seruiēdū est. Qui seruire tu-
 tissimū est. Sed q̄dam seruiūt ei ex timore
 seruili vt sunt illi qui timent penas eterne
 damnatiōis: ⁊ sic bonū faciūt. Et hij licet
 penas damnatoꝝ euadant attamē plenā
 retributiōem non inueniēt. Jō dicit Aug.
 li. ij. cōtra pelagiū. Qui timore pene ⁊ non
 amore iusticie bonum facit adhuc penitus
 a malo nō recessit q̄ illud non facit in cor-
 de q̄d̄ fieri videt̄ in opere. Et hō mallet bo-
 nū nō facere si posset impunitus transire.
 Quot sunt tales q̄ si infernus non esset
 nunq̄ bonū facerent. Recitat. b. Gregori⁹.
 in li. ij. dialo. q̄ erat quidaz monachus no-
 mine sed non re: cui nimirum graue erat si
 q̄s sibi p̄ salute aliqd̄ loqueret̄. Non solum

aut̄ nō bona facere: sed nec poterat audire
 hic cum in extremis esset positus cōuen-
 tūt fr̄es vt egressum illius aie orando pro-
 tegerēt. Tunc repēte cepit eisdē fratribus
 clamare. Recedite recedite. Ecce datus
 sum draconi ad deuorandū qui propter ve-
 strā p̄sentiam me nō pōt deglutire. Caput
 meū iam ore absorbit: date locum ne am-
 plius me cruciet. Tunc fratres dixerunt.
 Signa te signo crucis. R̄dit. Nō possum.
 Tūc fratres p̄strati sup̄ terram cū lachry-
 mis ceperunt p̄ redemptione illius vehe-
 mēter exorare. Et subito cepit magnis vo-
 cibus clamare dicens. Gratias ago deo q̄
 draco vestris oratiōibus expulsus est. Itē
 narrat Beda in gestis angeloz. q̄ tempo-
 re Constantini iunioris q̄dam miles valde
 dissolutus defunct⁹ est circa annos domi-
 ni octingentessex. Qui postmodum vite re-
 stitutus ⁊ penis territus quas viderat fu-
 git ad heremū: fecit quoq̄ cellā circa quod-
 dam fluuium. In quo vestib⁹ indur⁹ sepi⁹
 lauabat permittēs sic vestimenta ad car-
 nem congelare. Postea v̄o balneū calidif-
 simū intrauit. Et sic continuauit illud vsq̄
 ad mortem. Et cū sup̄ isto a videntibus ar-
 gueret. R̄spōdit. Si vidissetis q̄ ego vidi:
 eadem ⁊ maiora mecū faceretis. Secūdo
 quidā seruiūt deo p̄pter cōmoduz. .i. vt b̄n̄
 sit eis in p̄nti vita. Iste seruit⁹ fm̄ Ch̄ys.
 nō est p̄fecta. Et ponit exemplum de illis q̄
 alicui regi seruiūt nō q̄ regē diligunt: sed
 donatiua sua expectant. Tertio quidam
 deo seruiūt p̄pter suā infinitā ⁊ essentialē
 bonitatē: vt si non esset celum retributiōis
 nec infernus damnationis adhuc deo ser-
 uirent ⁊ mādāta sua timore filiali custodi-
 rēt: quez nobis tribuere dignet̄ q̄ viuūt ⁊ c̄.

¶ Honora patrem ⁊ matrem.

¶ Sicut sunt qui peccant contra istud
 preceptum: ⁊ sunt illi qui debitum
 honorem subtrahunt gubernatori-
 bus reipub. vt sunt cōsules ⁊ p̄cōsules dicit
 Aristo. in. v. Ethico. q̄ princeps est custos
 iusti. Ideo alteri laborat. Sequit̄ merces
 autem danda est principi. Nec autem est
 honor ⁊ gloria. Quibus aut̄ non sufficiunt
 hec efficiuntur tyranni: quia inhiāt lucris
 per fas ⁊ nefas. Sunt ergo honorandi q̄a